

Юксель Г. З.,

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри слов'янської філології та журналістики
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

ВІЙНА В УКРАЇНІ ТА ПРОБЛЕМИ ВИСВІТЛЕННЯ В МЕДІА ПОЛОЖЕННЯ КОРИННОГО КРИМСЬКОТАТАРСЬКОГО НАРОДУ

Повномасштабне вторгнення та відкрита агресія РФ війна проти України є переломним моментом у новітній історії нашої держави. Напад Російської Федерації на Україну став безпрецедентним глобальним злочином проти людства та наймасштабнішою війною у Європі після другої світової війни [5].

У контексті останніх подій ми можемо говорити про те, що кримськотатарський національний рух увійшов у новий період свого розвитку, і цей період характеризується участю представників національного руху у боротьби за територіальну цілість і майбутнє Української держави.

На жаль, відсутність прямого доступу, неможливість проведення повноцінного моніторингу представниками української влади, міжнародних місій, правозахисних організацій ситуації на території Автономної Республіки Крим та м. Севастополь стає причиною відсутності об'єктивних даних по порушення прав громадян України та представників корінних народів в Криму.

В умовах війни активна частина кримських татар ще раз згуртувалася навколо влади України та українського народу. Цілі та завдання національного руху залишилися незмінними – це повне звільнення України, деокупація Криму та захист прав кримськотатарського народу.

Як відомо, історії кримськотатарського національного руху можна виділити кілька періодів:

1. Формування кримськотатарського національного руху та боротьба за повернення з місць Депортації до Криму (1950–1980 рр.).

2. Процес повернення з місць Депортації, адаптації та боротьба за встановлення прав кримських татар вже на історичній Батьківщині в Криму (кінець 1980-х рр. – 2014 рр.).

3. Боротьба кримськотатарського національного руху проти окупації Криму Російською Федерацією (2014–2022 рр.).

4. Місце та роль кримськотатарського руху у період повномасштабного вторгнення Росії в Україну (з 2022 р. дотепер).

Незмінними залишилися ідеї, адже в основі руху використання ідей та положень міжнародного права, прав людини. Втім за нинішніх обставин іншими стали форми досягнення мети та форми діяльності національного руху. Так до подій 2022 року ідея національного руху були ґрунтовані переважно на ідеях ненасильницької боротьби. Нинішній ворог України, його сутність, поведінка, дії заперечують будь-які принципи гуманізму. У таких умовах представники національного руху, разом з іншими громадянами України взяли за зброю, вступили до лав ЗСУ та до територіальної оборони, встали на захист своєї держави.

Кримські татари у складі ЗСУ та тероборони брали участь в захисті Києву та Київської області у березні 2022 року. Створено Батальйон ЗСУ «Крим», військовослужбовці якого беруть участь в воєнних діях на Сході, а на початку вторгнення, у лютому 2022 року, допомагали українським бійцям у звільненні тимчасово окупованих міст у Київській області. Кримськотатарські воїни ЗСУ воюють на Донеччині, біля Херсону, Миколаєву. Були кримські татари в Маріуполі, на «Азовсталі», троє з яких потрапили в російський полон. У структурі 241-ої бригади ЗСУ створюється 251 батальйон імені Номана Челебіджихана, основу якого у переважній більшості складають представники корінного народу Криму. Кримські татари разом зі своїми українськими братами борються проти рашистської навали.

Проявою порушення прав корінних народів після повномасштабного вторгнення РФ 2022 року стало проведення репресій проти представників національного руху в окупованому Криму додалися репресії на нових тимчасово окупованих територіях півдня України, зокрема Херсонської, Запорізької, Миколаївської областей.

На тимчасово окупованих територіях України спостерігається тиск, репресії, катування, викрадення, примус до співпраці учасників національного руху та активістів представницьких національних органів.

За інформацією Міністерства реінтеграції тимчасово окупованих територій України, з початку агресії у лютому 2022 року більше, ніж 200 мирних громадян у Херсонській області викрадені або зникли, серед яких є представники кримськотатарського народу. Так, наприклад, 2 травня 2022 року були викрадені жителі села Стрілкове Генічеського району Херсонської області батько та син Дільшад та Руслан Рахімови, за попередньою інформацією їх утримували у 17-ому училищі м. Генічеськ. Мешканців села Щасливцеве, братів Рефата та Едема Асанових затримали та викрали 3 травня 2022 року.

13 травня, російські силовики відвезли в невідомому напрямку кримського татарина Мурадасилова Назіма, який проживає в Севастополі.

З початку окупації декілька кримських татар було затримано за причетність до батальйону Крим, причетність до проведення громадянської блокади 2015 року, вивезено з Генічеського району до Криму. Одному з них, Рустему Гугурику 28 жовтня 2022 року винесено вирок незаконним судом Криму на 8,5 років колонії суворого режиму.

Внаслідок агресії частина активістів, серед яких представники Меджлісу кримськотатарського народу, регіональних Меджлісів, активістів, особи, які дотримувалися принципової громадянської позиції, вимушено залишили регіон проживання та виїхала, зокрема з Генічеського району, Мелітополя.

Другою проблемою, яка також не висвітлена в інформаційному полі, стало оголошення 21 вересня 2022 року у росії так званої «часткової мобілізації», що проводиться з порушенням міжнародного гуманітарного права. З цієї дати представникам корінного кримськотатарського народу почали масово вручати повістки. А 19 жовтня 2022 року неправомірно оголошено «воєнний стан» на окупованих територіях Херсонської та Запорізької областей України, а також «спеціальний режим» в окупованому Криму, що дозволило окупаційним «адміністраціям» і далі здійснювати акти масового пригнічення.

За даними громадської організації «Кримськотатарського Ресурсного Центру» в окупованому Криму було підготовлено 60 тисяч повісток, а план для окупованого Криму складав на кінець 2022 року 20–25 тисяч осіб.

При незаконній мобілізації кримські татари становлять чисельність, що помітно перевищує їхню пропорційну представленість у населенні Криму. В окремих населених пунктах та регіонах ця представленість кримських татар серед «мобілізованих» становить до 80–90%, хоча кількість кримських татар у Криму складає 12–13%. Фіксуються випадки, коли повістки роздавалися на місцях праці, на ринках, у школах, як, наприклад у Сімферополі на Кубанському ринку, у школі селища Зуя. У одному з сіл Білогірського району, за інформацією свідків, повістки надали тільки представникам кримськотатарського народу. Зафіксовано випадки, коли представників кримськотатарського народу масово примусово або з оманю доставляли до «військкоматів» російських військ.

Крім того, у період з початку часткової мобілізації до окупованого Криму вже привезли близько 100 загиблих на війні мобілізованих

представників корінного кримськотатарського народу. За даними активістів, вони загинули від осколкових поранень, тобто їх цілеспрямовано направляли під артобстріли, на мінні поля як «гарматне м'ясо». Переважна більшість з них не підписували контракти з російською армією і потрапила до зони бойових дій не зі своєї волі.

Представники корінного кримськотатарського народу з метою уникнення участі у воєнних злочинах, почали виїзд до Казахстану, Грузії, Киргизстану, Туреччини, країн Європи, Канади. Так, лише в Казахстані перебувало на кінець 2022 року понад 2 тисячі осіб, однак для подальшого перебування у них відсутні будь-які умови для приймання, не вистачає фінансових коштів, у багатьох людей проблема з оформленням українських документів.

Диспропорція в етнічному складі жителів тимчасово окупованого Криму, які примусово і незаконно «мобілізуються» російською окупаційною адміністрацією, є доказом цілеспрямованого вбивства дорослого чоловічого населення корінного кримськотатарського народу, що має ознаки не тільки расової дискримінації з боку окупаційної «влади», а й геноциду кримських татар. Це помста за позицію кримських татар у 2014 році, які у переважній більшості не прийняли окупацію.

Мобілізація жителів окупованого Криму до збройних сил Російської Федерації є порушенням 51 статті IV Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни та черговим воєнним злочином, скоєним росією на території України. Дії російської окупаційної адміністрації щодо незаконної мобілізації жителів тимчасово окупованого Криму в збройні сили російської федерації, відбуваються у відверто грубій, насильницькій формі, містять ознаки воєнних злочинів, руйнувань свідомо цивільних об'єктів, вбивств, викрадень та тортур мирного населення. Більш того, будь-яка військова діяльність на землях корінного народу, що здійснюється без їхньої згоди, включаючи заклик та мобілізацію до збройних сил, є прямим і грубим порушенням Декларації ООН про права корінних народів [3].

Список використаних джерел:

1. Агресія Росії проти України: історичні передумови та сучасні виклики. П. П. Гай-Нижник (керівник проекту, упоряд. і наук. ред.); авт. кол.: П. П. Гай-Нижник, Л. Л. Залізник, І. Й. Краснодемська, Ю. С. Фігурний, О. А. Чирков, Л. В. Чупрій. Київ : МП Леся, 2016. 586 с.

2. Актуальні орієнтири державної політики у зв'язку з тимчасовою окупацією Автономної Республіки Крим та м. Севастополя. 2020. URL:

<http://www.ppu.gov.ua/synhronizatsiya-dij-organiv-vlady-z-pytan-deokupatsiyi-krymu-ta-sevastopolya/> (дата звернення: 06.07.2022).

3. Декларація Організації Об'єднаних Націй про права корінних народів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_156#Text (дата звернення: 24.03.2022).

4. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_569 (дата звернення: 24.03.2022).

5. Задорожній О. В. Анексія Криму – міжнародний злочин. Укр. асоц. міжнар. права, Ін-т міжнар. відносин. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, каф. міжнар. права. Київ : К.І.С., 2015. 572 с.